

Västra Götalands klimatomställning

Invånares acceptans, engagemang
och delaktighet i klimatomställningen
Forskarråd för Västra Götalands
klimatomställning

Rapport 4
2024

Förord

Effekterna av klimatförändringarna börjar bli alltmer påtagliga och kännbara. För att på ett snabbare och effektivare sätt minska Västra Götalands miljö- och klimatpåverkan krävs starkt dialog och samverkan, mod, uthålligt engagemang och gemensamma satsningar som gör det är möjligt att öka takten i omställningen. År 2021 beslutade Västra Götalandsregionen med bred politisk enighet att inrätta en koldioxidbudget för Västra Götaland. Budgeten är beräknad för hela territoriet Västra Götaland och visar hur mycket utsläppen behöver minska varje år för att länet ska uppfylla sin del av Parisavtalet. Som en följd av regionstyrelsens beslut om koldioxidbudgeten tillsattes ett oberoende forskarråd som har uppdraget att följa upp klimatarbetet i länet, identifiera åtgärder som kan förstärka omställningsarbetet och rekommendera vad som behöver göras av olika aktörer i Västra Götaland för att minska utsläppen i den takt som krävs. Forskarrådets analys ska utgå ifrån de regionala klimatmålen, koldioxidbudgeten och den regionala utvecklingsstrategin för Västra Götaland 2021–2030. I slutet av varje år ska rådet lämna en rapport till Västra Götalandsregionen.

Detta är rådets fjärde rapport. Den har invånarnas acceptans, engagemang och delaktighet i klimatomställningen som tema. Vi vet att det finns en stark oro hos stora delar av befolkningen för klimatförändringen och dess effekter. Många tycker att samhällets aktörer både kan och behöver göra mer för att öka takten. Och många är beredda att göra livsstilsförändringar för att bidra. En viktig fråga handlar om hur vi involverar invånarna för att hitta lösningarna som kan öka omställningstakten. En annan om hur vi tillsammans med kommunerna, civila samhällets organisationer, näringslivet, länsstyrelsen, akademi med flera kan underlätta för invånarna att både engagera sig och göra kloka val som minskar klimatpåverkan.

Forskarrådets rekommendationer är värdefulla för att fortsätta utmana och vägleda oss och andra aktörer i det viktiga omställningsarbetet, och för att säkerställa att det blir en så inkluderande och rättvis omställning som möjligt.

Göteborg 5 dec 2024

Madeleine Jonsson
Ordförande miljö- och regionutvecklingsnämnden
Västra Götalandsregionen

Innehållsförteckning

Huvudbudskap	4
Rekommendationer i korthet	5
Introduktion	6
Utsläpp av växthusgaser i Västra Götaland	8
Ett invånarperspektiv på klimatomställningen	10
Klimatpolitiska attityder i Västsverige	12
Rekommendationer	14
Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning	22

Huvudbudskap

I denna fjärde rapport från *Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning* med temat invånares acceptans, engagemang och delaktighet i klimatomställningen, betonas följande:

- Som konstaterats i tidigare rapporter från *Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning* är den nuvarande minskningstakten otillräcklig för att nå klimatmålet för de territoriella utsläppen till 2030. Detsamma gäller länets beslutade koldioxidbudget där utsläppsrymmet räcker i endast sju år till med den nuvarande storleken på utsläpp.
- I linje med tidigare års rekommendationer behöver kraftfulla och radikala insatser genomföras för att minska utsläppen från framförallt industrin och transporter, som tillsammans står för över 70 procent av de totala. En snabb utfasning av fossil energi i förmån för klimatneutrala alternativ är avgörande.
- Ju senare samhället agerar i klimatfrågan desto mer omfattande klimatförändringar kan förväntas och desto mer akut blir det att vidta åtgärder för att minska utsläppen. Snabba och drastiska åtgärder medför en ökad risk för motstånd, en förstärkning av spänningar och politisk polarisering samt att nödvändiga insatser kan bli dyrare. Invånares acceptans för klimatpolitiken med dess konsekvenser blir ett allt viktigare perspektiv.
- Den västsvenska befolkningen ger uttryck för en stark oro för framtida klimatförändringar, att livsstilsförändringar är nödvändiga, att det bör satsas mer på solenergi, vindkraft och andra klimatneutrala alternativ, att hittills genomförda klimatåtgärder är otillräckliga samt att få anser att de har goda möjligheter att påverka politiska beslut. Det ger vid handen att förutsättningarna är goda för att höja ambitionsnivån i klimatpolitiken genom att ta större hänsyn till invånarperspektivet.
- Invånarnas roll i omställningen ska inte underskattas. Som anställda, boende, föreningsengagerade, föräldrar och medborgare finns en mängd roller av både direkt och indirekt betydelse för de territoriella och konsumtionsbaserade utsläppen. På nationell, regional och lokal nivå har politiken ett ansvar att undanröja hinder och förenkla klimatsmarta val samt bör i högre utsträckning engagera och involvera invånare.
- Forskning visar att acceptans och stöd för klimatomställningen kan stärkas genom att ha invånare i fokus, skapa synergier mellan klimatåtgärder och andra samhällsfrågor, undanröja hinder och förenkla klimatsmarta val, ha en förståelse för att omställning måste ske i samhällets alla delar samt att ett tydligt ledarskap på alla nivåer kan skapa det ramverk som behövs för systematisk och långsiktig förändring.

Rekommendationer i korthet

1. Svara upp mot och synliggör allmänhetens stöd för klimatåtgärder
2. Aktivt involvera invånare i klimatomställningen genom systematiskt och kontinuerlig dialog
3. Skapa framtidsbilder av ett fossilfritt Västra Götaland, vägarna dit samt synliggör det klimatarbete som redan görs
4. Våga satsa på kraftfulla och radikala åtgärder genom folklig förankring och stegvis uppskalning
5. Planera, skapa förutsättningar och våga prata om minskad konsumtion och färre transporter
6. Föregå med gott exempel till inspiration för andra
7. Inkluderande samrådsprocesser nyckel till lokal acceptans för ny el-infrastruktur

Detaljerad beskrivning finns i avsnittet "Rekommendationer".

Introduktion

De olympiska spelen i Paris 2024 bjöd på fantastisk idrott med atleter som presterade som bäst när det gällde som mest. På samma sätt går det inte att beskriva världens agerande i den gemensamma uppgiften att bromsa den globala uppvärmningen. Insatserna är höga och rekord slås på löpande band men långt ifrån alla är några att glädjas åt.

Precis som i olympiska spelen finns det inom klimatområdet en mängd grenar där strävan är att antingen minska eller öka resultaten. År 2023 slog den globala medeltemperaturen alla tidigare rekord och året blev det varmaste som uppmätts hittills.¹ Rekordet kan dock bli kortvarigt då prognoser indikerar att 2024 förväntas bli än varmare.² Koncentrationen av koldioxid i atmosfären ökade till 419 miljondelar (ppm), omkring 50 procent mer än förindustriell tid och mer än 10 procent över halten för 20 år sedan.³ Grundläggande är att användningen av fossil energi i världen fortsatt växer. Under 2023 uppgick den till cirka 140 000 TWh⁴, även det ett nytt rekord. Därutöver slogs en mängd väderrelaterade rekord, inte minst i Europa, med extremvärme, översvämningar och avsmältning av glaciärer.⁵ Världen befinner sig mitt i en pågående global uppvärmning vars konsekvenser blir alltmer kännbara. Ett faktum ställt bortom rimligt tvivel.⁶

En mer hoppfull utveckling finns att hitta i de rekord som slås i den teknikutveckling och energiomställning som pågår. Aldrig förr har världen investerat så mycket i fossilfri och förnyelsebar teknik.⁷ Under loppet av fem år har investeringarna i sol, vind och vattenkraft nästan dubblats, om än ojämnt fördelat över världen. Kina står ensamt för omkring hälften, följt av USA och EU. Under 2023 var nyinvesteringar i solceller större än alla andra kraftslag tillsammans. Ett nytt rekord med implikationer för framtiden. Kostnader för elbilsbatterier, solceller och vindkraft har aldrig varit lägre. Under de senaste 15 åren har priset på battericeller minskat med 90 procent⁸, en kostnadsreduktion som i hög utsträckning gäller även för solceller och vindkraft. De snabbt fallande priserna skapar tillsammans med digitalisering och AI-utveckling enorma möjligheter för klimatomställningen, inte minst i Sverige.

Även om de globala utsläppen under 2023 var högre än någon gång tidigare har användningen av solceller, vindkraft, kärnkraft, värmepumpar och elbilar bromsat in utsläppsökningen. Inte sedan den ekonomiska krisen under

---

Under loppet av fem år har investeringarna i sol, vind och vattenkraft nästan dubblats, om än ojämnt fördelat över världen. Kina står ensamt för omkring hälften, följt av USA och EU.

---

mellankrigstiden har den procentuella ökningen av de globala utsläppen varit så låg. I EU och USA minskar utsläppen totalt och också per invånare, samtidigt som ekonomierna växer. Internationella energirådet IEA gör bedömningen att energirelaterade utsläpp av koldioxid når sin topp innan 2030 för att därefter minska.⁹ Hoppfullt, onekligen, och i en framtid där världen har klarat av uppställda klimatmål kan dessa år möjligen beskrivas som vändpunkten. Men då behöver skiftet från det fossila till det förnybara gå snabbare – fossil energi utgör fortsatt 80 procent av världens energianvändning. Den globala klimatpolitiken har hittills misslyckats att vända utvecklingen.

De svenska utsläppen fortsätter att minska. Ändå ser inte utsikterna goda ut att nå vare sig etappmålet till 2030, svenska EU-åtaganden inom den så kallade ansvarsfördelningsförordningen (ESR) eller det långsiktiga klimat-

-
1. <https://climate.copernicus.eu/warmest-december-concludes-warmest-year-record>
  2. <https://wmo.int/publication-series/state-of-climate-2024-update-cop29>
  3. <https://www.climate.gov/news-features/understanding-climate/climate-change-atmospheric-carbon-dioxide>
  4. <https://ourworldindata.org/fossil-fuels>
  5. <https://wmo.int/news/media-centre/europe-experiences-widespread-flooding-and-severe-heatwaves-2023>
  6. https://www.ipcc.ch/report/ar6/syr/downloads/report/IPCC_AR6_SYR_SPM.pdf
  7. <https://www.iea.org/reports/world-energy-investment-2024>
  8. <https://www.energy.gov/eere/vehicles/articles/fofw-1354-august-5-2024-electric-vehicle-battery-pack-costs-light-duty>
  9. <https://www.iea.org/reports/world-energy-outlook-2023>

målet till 2045. Klimatpolitiska rådet gör bedömningen att den förda politiken inklusive den klimatpolitiska handlingsplanen¹⁰ som regeringen presenterade i slutet av 2023 är otillräckliga.¹¹

Sverige tillsammans med övriga världen står nu inför ett skede där alltmer ambitiösa klimatåtgärder behöver förverkligas. Klimatomställningen kräver ett omfattande stöd från politiken men riskerar att fastna och bromsas i partipolitiska tvister om den blir än mer politiserad. Partipolitiken har som demokratisk uppgift att företräda och representera den folkliga opinionen – den förda politiken behöver vara i samklang med invånarnas värderingar och attityder. I klimatomställningen blir det alltmer angeläget att förstå acceptansen för olika insatser och åtgärder, förstärka engagemanget och skapa delaktighet hos invånarna. Det handlar om kommunikation och visioner, psykologi och beteenden, vinnare och förlorare, entreprenörskap och möjligheter samt att fånga upp känslor om drömmar och hopp. Potentialen i folkrörelser som skapar normförskjutningar och kulturförändringar kan vara kraftfull när den når näringsliv och politik. Därför blir det allt viktigare att involvera invånare i klimatomställningen.

I årets rapport anlägger *Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning* ett invånarperspektiv på klimatomställningen med fokus på acceptans, engagemang och del-

---

Potentialen i folkrörelser som skapar normförskjutningar och kulturförändringar kan vara kraftfull när den når näringsliv och politik. Därför blir det allt viktigare att involvera invånare i klimatomställningen.

---

aktighet. Rapporten inleds med en beskrivning av nuläget med avseende på utsläpp av växthusgaser i Västra Götaland, därefter diskuteras invånarperspektivet i klimatomställning, klimatpolitiska attityder i Västsverige samt avslutningsvis presenteras en uppsättning rekommendationer.

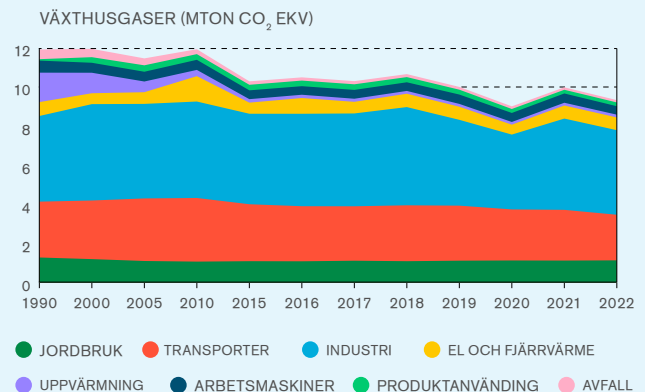
10. <https://www.regeringen.se/pressmeddelanden/2023/12/regeringens-klimathandlingsplan--hela-vagen-till-nettonoll/>

11. <https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2024/05/klimatpolitiskaradetsrapport2024.pdf>

Utsläpp av växthusgaser i Västra Götaland

Utsläppen av växthusgaser i Västra Götaland domineras av industrin och transportsektorn som tillsammans står för över 70 procent. Under 2022 minskade utsläppen med sju procent jämfört med 2021, motsvarandes cirka 650 000 ton koldioxidkvivalenter (CO₂e) (se figur 1).¹² Procentuellt var utsläppsminskningen som störst i transportsektorn, framförallt från personbilar, följt av arbetsmaskiner och industrin. I absoluta termer skedde den största utsläppsminskningen i industrin på 340 000 ton CO₂e, motsvarandes strax över hälften av den totala utsläppsminskningen, följt av transporter där utsläppen minskade med cirka 260 000 ton CO₂e samt för arbetsmaskiner med en utsläppsminskning på omkring 42 000 ton CO₂e. Industrins utsläppsminskning beror i huvudsak på att två stora anläggningar inom kemi- och raffinaderiindustri utförde underhållsarbete under 2022 med långa driftstopp som följd. Utsläppsminskningar inom transporter kan härledas från ökad användning av biodrivmedel samt ökad elektrifiering av vägtrafiken. Detsamma gäller för arbetsmaskiner där utsläppen minskade främst till följd av ökad användning av biodrivmedel. Den branta nedgången under 2020 beror i huvudsak på Covid-19-pandemin som på olika sätt påverkade utsläppen från industrin och transporter till följd av minskad ekonomisk aktivitet och restriktioner.

Sedan 2010 är den övergripande trenden att de territoriella utsläppen av växthusgaser i Västra Götaland minskar. Dessförinnan varierade utsläppen kring eller strax under 12 miljoner ton CO₂e med undantag för finanskrisen i slutet av 2010-talet. Från 1990 till 2010 ökade utsläppen i transportsektorn som konsekvens av växande lastbilstrafik och i el och fjärrvärme från en ökad användning av naturgas. I takt med att biodrivmedelsanvändningen har ersatt alltmer fossila drivmedel och naturgasanvändningen gått ner har dessa utsläpp sedan minskat. Även utsläppen från industrin ökade fram till omkring 2010 men har under de senaste åren minskat något. Industrins utsläpp varierar generellt med rådande konjunkturläge och efterfrågan i ekonomin men kan lokalt och regionalt påverkas av driftsförhållanden i stora anläggningar. Störst förändringar har skett inom uppvärmning av bostäder och lokaler med en utsläppsminskning på över 90 procent sedan 1990 till följd av en utfasning av fossil energi. Till stora

Figur 1. Utsläpp av växthusgaser i Västra Götaland under perioden 1990 till 2022 fördelat över sektorer. Källa: SMHI Nationella emissionsdatabasen (2024).

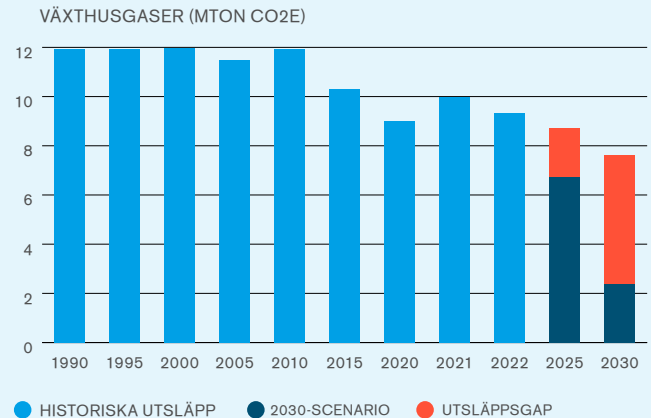
delar följer utsläppen i länet samma utveckling som riket i övrigt med undantag för industrin där den procentuella minskningen är större i Sverige som helhet än i Västra Götaland.

Enligt Västra Götalands klimatmål ska de territoriella utsläppen i länet vara 80 procent lägre 2030 jämfört med basåret 1990, vilket motsvarar en utsläppsminskning på 9,5 miljoner ton CO₂e. Hittills har utsläppen minskat med 2,6 miljoner ton och därmed återstår ytterligare omkring 7 miljoner ton CO₂e för att nå målet. Sedan 2010 har utsläppen minskat med strax över 2 procent årligen, vilket motsvarar 220 000 ton CO₂e per år. Ska Västra Götalands klimatmål nås behöver utsläppen minska med i genomsnitt 870 000 ton CO₂e eller nästan 19 procent per år. Således kan det som i tidigare rapporter från *Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning* konstateras att den nuvarande minskningstakten är helt otillräcklig, och att kraftfulla åtgärder behöver riktas mot i synnerhet personbilstrafikens utsläpp samt säkerställa att utsläppen i industrin minskar i minst den takt som är i linje med EU:s klimatmål om netto nollutsläpp år 2050.

12. Officiella utsläppsdata för regioner och kommuner publiceras på SMHI:s Nationella Emissionsdatabas och presenteras med 1,5 års fördröjning, vilket medför att senast tillgänglig statistik gäller för år 2022.

Den koldioxidbudget som har beslutats i Västra Götalandsregionens regionstyrelse anger det utsläppsutrymme som finns för att länet ska ge ett rättvist och proportionerligt bidrag till Parisavtalets 2-gradersmål. Till skillnad från hur klimatmål generellt formuleras i samhället, betonar en koldioxidbudget minskningstakten för utsläpp med hänsyn tagen till att koldioxid ackumuleras i atmosfären över lång tid. För klimatfrågan spelar det inte bara roll om vi når uppställda klimatmål vid givna årtal, utan även hur stora de sammantagna utsläppen är på vägen dit. För att minimera påverkan på klimatet är det alltså angeläget att åstadkomma betydelsefulla utsläppsminskningar tidigt och inte sent. Enligt Västra Götalands koldioxidbudget behöver de territoriella utsläppen i länet minska med 13,3 procent årligen¹³ från 2024 fram till 2045 för att länet ska ge ett proportionerligt bidrag till Parisavtalet.¹⁴ Med den nuvarande storleken på utsläpp räcker koldioxidbudgeten i endast sju år till.

Västra Götalands klimatmål för de konsumtionsbaserade utsläppen är formulerat som att utsläpp av växthusgaser från västsvenscars konsumtion ska minska med 30 procent till 2030 jämfört med 2010. Dessa utsläpp uppstår i huvudsak från hur vi transporterar oss, hur vi äter, hur vi bor och hur vi konsumerar. I Sverige förs det ingen löpande statistik för de konsumtionsbaserade utsläppen på regional eller lokal nivå, vilket försvårar uppföljning och målstyrning, men det finns rimliga skäl att anta att skillnader generellt är små mellan län och kommuner. De konsumtionsbaserade utsläppen från svenska hushåll har sedan 2010 minskat med 25 procent till 2022.¹⁵ I synnerhet har utsläppen från transporter minskat men även utsläppen från boende. Utsläppen från livsmedel samt konsumtion av varor och tjänster har varit i princip oförändrade. I jämförelse med 2021 ökade utsläppen något under 2022 men det till trots talar den underliggande trenden för att det kan vara möjligt med en sammantagen

Figur 2. Utsläpp av växthusgaser i Västra Götaland 1990 till 2022 samt ett utsläppsscenario till 2030. Utsläppsgapet beskriver skillnaden mellan en framskrivning av den genomsnittliga minskningstakten mellan 2010 och 2022 till 2030 och utsläppsmålet 2030.

Källa: SMHI Nationella emissionsdatabasen (2024), egen bearbetning.

utsläppsminskning på 30 procent till 2030, alltså att länets klimatmål för de konsumtionsbaserade utsläppen är nåbart. Ytterligare insatser för att nå dit handlar främst om färre internationella flygresor, en minskning av köttkonsumtionen och minskad användning av fossila drivmedel i persontransporter.

13. Skillnaden mellan den minskningstakt som anges i figur 2 på 19 procent årligen och den som redovisas här beror på att utsläpp från stora (så kallade 'nationella') anläggningar inom industri, energi och avfall är exkluderade i koldioxidbudgeten. Främsta skälet är att det har bedömts vara en "upplevd lokal brist på rådighet" över dessa utsläppskällor inom ramen för lokala och regionala koldioxidbudgetar.

14. Heggstad, A., Persson, E. Wallin, E. (2024). Koldioxidbudget Västra Götalands län September 2024. Rapport. Klimatsekretariatet.

15. https://gupea.ub.gu.se/bitstream/handle/2077/81346/Konsumtionsrapporten_2024.pdf?sequence=2

Ett invånarperspektiv på klimatomställningen

O Omställningen till klimatneutralitet förutsätter genomgripande och omfattande förändringar av transporter och mobilitet, industri och produktion, energianvändning och distribution samt konsumtion och beteendemönster. Ju senare samhället agerar desto mer kraftfulla och omfattande klimatförändringar kan förväntas och desto mer akut blir det att vidta åtgärder för att minska utsläppen. Snabba och drastiska åtgärder medför en ökad risk för motstånd, en förstärkning av politisk polarisering samt att nödvändiga insatser kan bli dyrare. Invånares acceptans för klimatpolitiken med dess konsekvenser blir därmed ett allt viktigare perspektiv. Beslutsfattare i samhället behöver i högre utsträckning förstå hur sociala perspektiv kan inkluderas i klimatomställningen – hur beteenden och livsstilar för minskade utsläpp kan förenklas, hur invånare kan involveras samt hur klimatåtgärder kan kopplas samman med andra samhällsfrågor för ökat stöd och genomförbarhet.

De utsläppsminskningar som hittills är förverkligade i Sverige har i stort utsträckning handlat om skifte av teknik och bränsle för uppvärmning samt effektivitetsökningar och ökad användning av biobränsle i transportsektorn. En utveckling som primärt har handlat om teknik och som kunnat pågå utan större förändringar för hur vi lever och verkar i vardagen. De åtgärder som samhället nu står inför är av en annan karaktär med en större inverkan på till exempel vår närmiljö, arbetsmarknader, konsumtionsvanor och beteenden. I en demokrati är omställningen till det klimatneutrala samhället inte möjlig utan ett tillräckligt brett stöd från allmänheten. Samspelet mellan politik och invånare sker i opinion och opinionsbildning, där opinionen ger politiken utrymme för agerande och opinionsbildning kan påverka den allmänna attityden för olika politiska inriktningar och förslag. Om majoriteten av befolkningen bär på en stark oro för klimatförändringar och om det råder en hög acceptans för klimatåtgärder är följaktligen det politiska manöverutrymmet större än vid motsatsen. Politiken och andra grupperingar i samhället kan påverka opinionsläget genom att öka förståelsen för klimatförändringarnas konsekvenser, skapa tydliga visioner om framtiden och inkludera sociala perspektiv i den förda klimatpolitiken.

Invånares acceptans för klimatpolitiken med dess konsekvenser blir därmed ett allt viktigare perspektiv. Beslutsfattare i samhället behöver i högre utsträckning förstå hur sociala perspektiv kan inkluderas i klimatomställningen.

För att klimatpolitiken ska kunna föras på en hög ambitionsnivå och att nödvändiga insatser ska få genomslag behöver det utvecklas processer för att engagera och involvera invånare i omställningen. Invånare behöver erbjudas tydligare möjligheter att delta i utformningen av klimatpolitiken och i högre utsträckning ses som förändringsagenter för att åstadkomma förändring.¹⁶ Politiken som centralt ansvarig för samhällets uppställda klimatmål bär även på ett ansvar att tillsammans med myndigheter och företag underlätta för enskilda att bidra till klimatomställningen.

En invånarcentriskt ansats – att ta hänsyn till och inkludera invånares perspektiv – är central för omställningen ur flera aspekter. För klimatåtgärder som förutsätter beteende- och livsstilsförändringar blir frågan om rättvisa avgörande. Som övergripande utgångspunkter gäller att omställningens nyttor och utmaningar bör fördelas så att de uppfattas som rättvisa bland befolkningen. I allmänhet äger dock olika grupper i samhället olika stort inflytande över beslutsprocesser, vilket ger att befolkningen behöver involveras med bred socioekonomisk representa-

---

¹⁶. <https://www.thebritishacademy.ac.uk/publishing/journal-british-academy/11s4/people-centred-approach-needed-to-meet-net-zero-goals/>

tion. Vidare så förutsätter inte enbart klimatåtgärder inriktade mot beteendeförändringar och livsstil invånarcentriska ansatser utan det är av betydelse även för omfattande system- och teknikskiften. Lokal acceptans, acceptans i den bredare allmänheten och en möjlighet att kunna vara med och påverka är förutsättningar för storskalighet och expansion av vindkraftsparker och elbilar, utbyggnad av infrastruktur samt etablering av nya, gröna industrisatsningar. Efterfrågan på ny teknik kan skapas och växa så att det fossila fasas ut, inte enbart beroende på klimatfrågan, utan för att det fossila i allmänhet börjar anses tillhöra det gamla och förgångna och att energioberoende troligtvis kommer värderas allt högre i rådande geopolitiska läge. Den sociala kontexten kan förändras genom normskiften om klimatomställningen kan kopplas samman med andra perspektiv som sammantaget skapar ett bättre samhälle – en *hållbar utveckling* karakteriserad av renare luft, bättre hälsa, ökad demokratisk involvering och fler arbetstillfällen.

Forskning inom programmet CAST¹⁷ (Centre for Climate Change and Social Transformations) har visat att strategier för att stärka invånarperspektivet övergripande kan sammanfattas i fem punkter.¹⁸

1. Invånare behöver stå i fokus för klimatomställningen.

Parallellt med nödvändiga teknikskiften kan potentialen för direkta och indirekta utsläppsminskningar av livsstil- och beteendeförändringar endast realiserars genom involvering och stöd från invånare. Samhällets beslutsfattare behöver därför prioritera invånarperspektivet i formuleringen av politik och genomförandet av klimatåtgärder med hänsyn tagen till rättvisa och befolkningens olika socioekonomiska möjligheter till förändring.

2. Det finns ett starkt men villkorat stöd för kraftfulla klimatåtgärder.

Oron för klimatförändringar är utbredd i världen. Som en konsekvens är det generella stödet för snabba och kraftfulla klimatåtgärder starkt. Acceptansen kan byggas än starkare om klimatåtgärder skapar synergier med andra perspektiv som hälsa, renare miljö och nya arbetstillfälle, att de uppfattas som rättvisa och verksamma, erbjuder valfrihet samt har ett aktivt och långsiktigt stöd från politiken.

3. Politiken behöver undanröja hinder och förenkla klimatsmarta val.

Klimatåtgärder riktade mot livsstil och beteendeförändringar behöver utformas så att de gör klimatsmarta val enklare, stärker normförskjutningar och införs när människor är mottagliga för förändringar. Oro för klimatförändringar är i sig själv inte nödvändigtvis tillräckligt för att driva omställning – det finns troligtvis ett gap mellan attityder och det faktiska agerandet. Samhället behöver gemensamt undanröja systematiska hinder och driva en utveckling för att det klimatsmarta ska vara praktiskt, bekvämt och bli normaliserat.

4. Långsiktig och bärkraftig omställning behöver ske i samhällets alla delar och på samhällets alla nivåer.

Individens agerande och en systematisk omställning hänger ihop. Individer kan agera för en klimatomställning i en mängd olika roller så som konsument, föräldrar, anställda, husägare och ledare. Individens engagemang i föreningar, civilsamhällesorganisationer, universitet och i det lokala beslutsfattandet kan utgöra nyckelkomponenter i samhällsomställningar. Alla dessa roller kan samspela, påverka varandra och stärkas för att tillsammans skapa krafter för förändring tillsammans med näringsliv och lokala myndigheter.

5. Tydligt ledarskap på alla nivåer kan skapa det ramverk som behövs för systematisk förändring.

Samhällets beslutsfattare behöver tillhandahålla resurser, stödja experimentering och bära på förmågan att omsätta klimatomställning till konkreta planer för att driva på omställningen. Det politiska ledarskapets betydelse är helt avgörande för att samla invånare kring gemensamma visioner om framtiden och hur utvecklingsvägar dit kan formuleras med bred acceptans. Klimatvetenskapen ger ett fundamentalt stöd för att inte försena nödvändiga insatser, ett budskap som det politiska ledarskapet behöver våga sprida vidare till befolkningen och visa att klimatomställningen både är möjlig och kan ske i synergi med andra viktiga samhällsfrågor.

17. <https://cast.ac.uk/>

18. <https://cast.ac.uk/wp-content/uploads/2024/03/cast-the-centre-for-climate-change-and-social-transformations-key-messages-from-five-years-of-social-science-research-on-climate-change-report-1.pdf>

Klimatpolitiska attityder i Västsverige

Invånarnas stöd är alltså en viktig förutsättning för att få genomslag för en ambitiös klimatpolitik och de styrmedel och klimatåtgärder som påverkar människor i deras vardag – politiken behöver uppfattas som rättvis och effektiv.¹⁹ Stöd och acceptans beror på faktorer som specifikt berör klimatfrågan, som till exempel oro eller erfarenhet av klimatförändringar och synen på hur utsläppsminskningar kan och bör realiseras, men beror även på en uppsättning demokratiska aspekter som förtroende för beslutsfattare, rättviseperspektiv, maktförhållande och potentiella intressekonflikter. Flera av dessa faktorer mäts löpande i SOM-institutets undersökning²⁰, där den svenska befolkningens attityder i en mängd samhällsfrågor sammanställs.

Enligt den senaste västsvenska SOM-undersökningen (se urval av frågor i Appendix) är över hälften av invånarna i Västra Götaland (52 procent) mycket oroade för framtida förändringar av jordens klimat. Endast 4 procent är inte alls oroade. 83 procent anser att klimatförändringar är mycket eller ganska oroande och 77 procent är oroade för minskad biologisk mångfald. Sammantaget ger invånare i Västra Götaland uttryck för en stark oro för klimat- och miljöfrågor, större än för exempelvis hög inflation och ökad politisk polarisering men lägre än den organiserade brottsligheten.

En klar majoritet av invånarna i Västra Götaland (76 procent) anser att klimathotet inte är överdrivet. 78 procent tror heller inte på att vetenskapen kommer kunna lösa de miljö- och klimatproblem vi står inför, utan betraktar livsstilsförändringar som nödvändiga. Däremot råder det ingen tydlighet kring i vilken utsträckning ekonomisk tillväxt anses vara negativt för miljön eller i vilken utsträckning ekonomisk tillväxt anses skapa resurser för att hantera miljöproblemen. Det stora flertalet anser dock att den ökade konsumtionen kommer att göra slut på jordens resurser (77 procent) och att dagens klimatåtgärder är otillräckliga för att vi ska kunna känna oss trygga i framtiden (75 procent). Över hälften anser att de är beredda att betala ett högre pris för ett klimat- och miljövänligt alternativ för kläder, mat, hygien- och skönhetsprodukter samt bilar och knappt under hälften för el.

Det är stor skillnad mellan vilka energislag Västra Götalands invånare anser Sverige bör satsa på. Stödet är som klart starkast för solenergi och vindkraft där 73 respekti-

---

Sammantaget ger invånare i Västra Götaland uttryck för en stark oro för klimat- och miljöfrågor, större än för exempelvis hög inflation och ökad politisk polarisering men lägre än den organiserade brottsligheten.

---

ve 56 procent anser att satsningarna borde vara större än idag. För övriga energislag anser 43 procent att det borde satsas mer på vattenkraft, 41 procent på kärnkraft, 31 procent på små modulära reaktorer (SMR) samt 28 procent på biobränsle. Omvänt gäller att andelen som vill satsa mindre eller helt avstå från energikällan är låg för solenergi (4 procent) och vattenkraft (5 procent), något högre för vindkraft (13 procent) och biobränsle (18 procent), ytterligare högre för SMR (20 procent) och som högst för kärnkraft (28 procent). När det kommer specifikt till den havsbaserade vindkraften anser 63 procent att det är ett bra förslag att satsa mer än vad som görs idag. Trots ett starkt stöd för ökade satsningar på vindkraft är det fler som anser att kommuner ska behålla vetorätt för nya vindkraftsetableringar jämfört med dem som vill avskaffa det (38 jämfört med 28 procent). 48 procent av invånarna anser att fastighetsskatten från vindkraft ska tillfalla kommuner och inte staten, varav endast 9 procent tycker det är ett ganska eller mycket dåligt förslag. Att de som bor närmast vindkraft skulle få ta del av intäkter tycker 44 procent är ett bra förslag och 18 procent anser att det är ett dåligt förslag. 61 procent tycker att vindkraften ska byggas ut där energibehovet är som störst.

---

19. Bergquist et al (2022). Meta-analyses of fifteen determinants of public opinion about climate change taxes and laws.

20. <https://www.gu.se/som-institutet>

I förhållande till en stark oro för framtida klimatförändringar, att klimathotet inte är överdrivet, att hittills genomförda klimatåtgärder är otillräckliga och att de allra flesta anser att det borde satsas mer på solenergi och vindkraft anser endast 16 procent att Västra Götalandsregionen sköter sina uppgifter ganska eller mycket bra inom miljö och klimat. 21 procent anser att Västra Götalandsregionen sköter uppgiften ganska eller mycket dåligt. Även om mellanskillnaden är liten är det alltså fler som anser att Västra Götalandsregionen missköter miljö- och klimatarbetet än som tycker att de gör ett bra jobb. Den stora merparten anser dock att de inte har någon uppfattning (30 procent) i frågan, eller att Västra Götalandsregionen varken gör ett bra eller dåligt arbete (33 procent), vilket kan tala för att det finns en generell okunskap angående Västra Götalandsregionens roll och rådgivning i dessa frågor.

I generella termer anser få att de har bra eller ganska bra möjligheter att påverka politiska beslut. Endast 2 procent av invånarna i Västra Götaland uppger att möjligheterna att påverka politiska beslut i Västra Götalandsregionen är mycket bra, 16 procent anser att de är ganska bra. Fler personer är desto mer negativa, där 20 procent tycker möjligheterna är ganska små och 19 procent anser att möjligheterna att påverka politiska beslut i Västra Götalandsregionen är mycket små. 31 procent tycker varken

eller. Det ger en övervikt åt det negativa med hela 21 procentenheter, vilket är i paritet med vad invånarna i Västra Götaland tycker om möjligheten att påverka beslut i Sverige som helhet. Lägst möjlighet till påverkan upplever invånarna att de har gällande beslut på EU-nivå, där hela 61 procent anser att de har ganska eller mycket små möjligheter. Endast 6 procent tycker att möjligheterna till påverkan är bra. Störst möjligheter till påverkan upplevs att man har i den egna kommunen.

Den västsvenska SOM-undersökningen pekar sammantaget på ett behov av att öka insatser för involvering av invånare för att ta till vara det stöd som finns för en mer ambitiös klimatpolitik. Detsamma gäller för den svenska befolkningen i dess helhet.²¹

---

21. <https://www.klimatpolitiskaradet.se/wp-content/uploads/2024/03/stodforochattitydertilklimatpolitikisverige.pdf>

Rekommendationer

Som i tidigare rapporter från *Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning* kan det fortsatt konstateras att den nuvarande utvecklingen är otillräcklig för att nå Västra Götalands klimatmål till 2030. Under den kvarvarande perioden fram till 2030 behöver de territoriella utsläppen i länet minska kraftfullt och i en betydligt högre takt än vad som har varit fallet under de senaste åren. För att nå en minskning med 80 procent till 2030 jämfört med 1990 är det ofrånkomligt att de stora industrianläggningarna behöver fasa ut användningen av fossil energi och fossil råvara i minst samma takt som den som stipuleras inom EU:s handelsystem för utsläppsrätter, EU ETS. Utfasningen av bensin och diesel i personbilstrafiken behöver accelerera i förmån för elektrifiering och ökad användning av biodrivmedel. Utmaningarna är tvärssektoriella, det vill säga att aktörer och individer inom alla samhällssektorer behöver se arbetet med att nå klimatmålen som en gemensam strävan som förutsätter samarbete.

Invånarnas roll ska inte underskattas – som anställda, boende, föreningsengagerade, föräldrar och medborgare finns en mängd roller av betydelse för omställningen. Utvecklingen av samhället sker i samspelet mellan politik, invånare och företag. Politiken behöver lyssna på och förstå opinionen i klimatrelaterade frågor och väga in sociala perspektiv i beslutsfattandet. Acceptansen för en klimatomställning förutsätter en bred förståelse för klimatfrå-

gans avgörande betydelse men stärks när den uppfattas som rättvis och verksam. Det ska dock betonas att frågan om acceptans ytterst handlar om att hitta framkomliga vägar för att förändra invånarens beteende och vanor mot minskad klimatpåverkan, och inte nödvändigtvis att alla grupper i samhället ska ge sitt stöd för den föreslagna politiken. Politiken har en central roll och ett ansvar att skapa förutsättningar för invånare att bidra till klimatomställningen.

Runt omkring i Västra Götaland pågår en mängd initiativ för minskad konsumtion och klimatavtryck. Utlåning, reparation, gemensamt ägande, begagnat och andrahandsmarknader är exempel på växande trender som, om de skalas upp och får fäste i den breda allmänheten, kan ge betydelsefulla bidrag till att minska direkta och indirekta utsläpp. Dessa kan stöttas och gynnas lokalt baserat på en vilja att experimentera, våga och bli en föregångare för omställningen. Avgörande är dock att den övergripande samhällsplaneringen, inklusive transportinfrastruktur och markanvändning, styrs i en riktning som underlättar beteenden för minskad konsumtion.

Med utgångspunkten att de territoriella och konsumtionsbaserade utsläppen kraftfullt behöver minska, presenterar *Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning* en uppsättning rekommendationer med invånarens acceptans, engagemang och involvering i klimatomställningen som övergripande tema.

Rekommendation 1

Svara upp mot och synliggör allmänhetens stöd för klimatåtgärder

F Frågan om acceptans och allmänhetens stöd för klimatpolitik blir allt viktigare i takt med att ambitionsnivån behöver öka i förhållande till uppställda klimatmål. Följaktligen har dessa perspektiv också betonats i allt högre grad i den politiska debatten. I SOM-undersökningen kartläggs årligen den svenska opinionen i klimatfrågor och även specifikt för den västsvenska befolkningen. Undersökningen visar att det finns en utbredd oro för klimatförändringar och stöd för en ambitiösare klimatpolitik. Således finns det goda förutsättningar att införa kraftfullare klimatåtgärder förutsatt att de förankras hos allmänheten.

Vid sidan av opinionsbildning behöver politiken och politiska tjänstemannaorganisationer på regional och lokal nivå kontinuerligt följa den rådande opinionen i klimatfrågor. Även det lokala näringslivet och entreprenörskapet kan dra nytta av en ökad förståelse för vilka klimatåtgärder det finns hög acceptans för.

Område?

Acceptans och attityder för klimatpolitik

Vem?

Västra Götalandsregionen, kommuner och näringslivet

Motiv?

Invånares oro för klimatförändringar och stöd för klimatåtgärder skapar goda förutsättningar för höjd ambitionsnivå i klimatpolitiken

- Västra Götalandsregionen bör tillsammans med kommuner dra större nytta av det underlag som finns i den västsvenska SOM-undersökningen angående klimatopinionen i utvecklingen av klimatpolitik och klimatpolitiska åtgärder.
- Opinionsundersökningarna kan vidareutvecklas till att i större omfattning ta hänsyn till lokala kontexter genom att inkludera platsbundenhet kopplat till klimatpolitiska förslag. Därför bör Västra Götalandsregionen ta en ledande roll i att utveckla frågor i den västsvenska SOM-undersökningen med avseende på att kartlägga acceptans för klimatåtgärder i specifika platser och genomföra en regelbunden analys av underlaget.
- Insikter från en fördjupad analys av den västsvenska klimatopinionen kan kommuniceras vidare till näringslivet i länet i samarbete med den Västsvenska Handelskammaren och regionala innovationskluster.

Rekommendation 2

Aktivt involvera invånare i klimatomställningen genom systematiskt och kontinuerlig dialog

Klimatomställningen av våra samhällen är en komplex fråga. Den spänner över tidsrymder längre än typiska planeringshorisonter och förutsätter en bred involvering av aktörer inom offentlig sektor, näringsliv, akademi och civilsamhälle där politiken behöver väga in flera av varandra beroende perspektiv för att hitta kompromisser. Förtroende och acceptans för klimatpolitiken kan skapas i en kontinuerlig avstämning med befolkningen. Invånare kan ge inspel och engageras i utformningen av nya förslag för hur utsläppsminskningar kan åstadkommas med hänsyn tagen till hur olika grupper i samhället kan påverkas, organiserat till exempel i medborgarråd. Alternativ kan invånare engageras i medborgardialoger där politiken kan ställa specifika frågor till grupper för att öka förståelsen för attityder och inställningar till specifika förslag. Sådana initiativ är att betrakta som komplement till den representativa demokratin och är inte att förväxla med direkt demokrati.

Under senaste åren har medborgarråd anammats på både lokal och nationell nivå i Sverige och i andra länder med uppgiften att låta små grupper representera en befolkning och ge förslag och rekommendation på hur klimatpolitiken kan utvecklas. I Sverige har inom ramen för forskningsprogrammet Fairtrans²², ett nationellt medborgarråd för klimatet samlat en grupp individer för att ta del av forskning, diskutera lösningar och komma fram till förslag på hur Sverige kan minska klimatutsläppen, enligt Parisavtalet. Trots stora olikheter bland de involverade enades gruppen om en mängd förslag som presenterats för riksdagspartierna och har överlämnats till regeringen. I Göteborg genomfördes under 2024 ett medborgarråd med uppgiften att ge politiker och tjänstemän rekommendationer för hur staden kan engagera och involvera invånare i att ställa om samhället för miljön och klimatet.²³

Område?

Involvering och deltagande i klimatomställningen

Vem?

Västra Götalandsregionen och kommuner i Västra Götaland

Motiv?

Skapa ökad acceptans för klimatomställningen genom bred och kontinuerlig involvering av invånare

Kommuner i Västra Götaland och Västra Götalandsregionen kan – i enlighet med den regionala utvecklingsstrategins princip om att öka invånarens delaktighet och inflytande – i högre utsträckning skapa involvering i utformningen av klimatpolitiska föreslag. Kontinuerlig och systematisk dialog kan ökat intresse, förtroende och acceptans för klimatpolitiken.

- Kommuner i Västra Götaland bör i högre grad ägna resurser åt lokalt förankringsarbete och skapa kontinuerlig dialog med invånare för att stärka förtroende för klimatomställningens olika aspekter. Detta gäller särskilt inför specifika satsningar och klimatåtgärder. Dialoger och möten behöver skapa utrymme för att olika perspektiv kommer till tals och inkludera samhällsfrågor som kopplar an till klimatfrågan. Inom ramen för Klimat 2030 kan beskrivningen av klimatlöftet ”Vi involverar invånare i alla åldrar i klimatarbetet”²⁴ i högre grad betona en systematisk involvering och dialog.
- Inom ramen för Klimat 2030 och Kommunernas klimatlöfte kan Västra Götalandsregionen erbjuda ytterligare metodstöd och uppföljning av kommuners involvering av invånare. Framgångsrika exempel bör spridas till alla kommuner i länet.
- Västra Götalandsregionen bör i högre utsträckning kunna involvera invånare i länet specifikt kopplat till utvecklingen av kollektivtrafiken. I bred samhällsdialog kan invånare bjudas in till att diskutera och komma med förslag och synpunkter på hur kollektivtrafikens attraktionskraft kan öka.

22. <https://fairtrans.nu/>

23. <https://goteborg.se/wps/portal/enhetsida/miljo-och-klimat-goteborg/tillsammans-for-miljon/medborgarrad>

24. <https://klimat2030.se/klimatloften/>

Rekommendation 3

Skapa framtidsbilder av ett fossilfritt Västra Götaland, vägarna dit samt synliggör det klimatarbete som redan görs

Om individer själva kan se och förstå de möjligheter som finns att bidra till omställningen kan motivationen öka att medverka till att klimatmål nås och att klimatåtgärder genomförs.

Hur vi föreställer oss framtiden påverkar de val vi gör idag. Den fossilfria framtiden behöver kunna gestaltas och berättas så att invånare förstår den, kan se sig själva i den och även visualisera vägarna som leder dit. Att bädda in vetenskapliga modeller och scenarier i berättelser om framtiden kan engagera invånare och skapa delaktighet. De val vi gör eller inte gör idag kan ställas i kontrast till våra möjligheter att nå en fossilfri framtid, och den förda klimatpolitiken kan utvärderas utifrån det.

Som ett exempel har forskare i det internationella projektet *Climaginaries*²⁵ tillsammans med europeiska städer och andra aktörer utvecklat verktyg som tar avstamp i människors fantasi och föreställningsförmåga för att skapa berättelser om framtiden. Arbetet har fokuserat på att konkretisera klimatkrisens effekter, orsaker och lösningar genom att placera dem på platser, i tid och med karaktärer som människor kan relatera till med målsättningen att öka människors kapacitet att själva påverka framtiden. I projektet har det bland annat skapats ett museum från år 2053, en ljudvandringar som utspelar sig i framtiden samt reseguider till verkliga och fiktiva platser. Utgångspunkterna är att framtiden är öppen, att fantasi och föreställningsförmåga är kraftfulla redskap och att gestaltad kunskap engagerar och kan skapa en djupare förståelse för vad en omställning omfattar.

Område?

Kommunikation och vision

Vem?

Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, kommuner och kommunala bolag

Motiv?

Acceptans för klimatåtgärder kan stärkas genom kommunikation och en ökad förståelse för hur framtiden kan se ut

Utöver berättelser om framtiden kan det redan pågående klimatarbetet kommuniceras tydligare till invånare i länet. Resultat från den västsvenska SOM-undersökningen kan tolkas som att det råder en generell okunskap om länets klimatmål och de insatser som görs. Politiska beslutsfattare i regionen och länets kommuner kan med kraften i berättande involvera invånare att skapa gemensamma bilder av det fossilfria Västra Götaland och identifiera behov som behöver mötas nu för att kunna nå dit. Tillsammans med att tydligare synliggöra det klimatarbete som redan pågår kan acceptansen för omställningens olika aspekter stärkas.

- Västra Götalandsregionen bör utveckla former och metoder som tillsammans med kommuner i högre utsträckning kan lyfta fram och skapa förståelse för det klimatarbete som pågår. Klimatarbetet bör ställas i relation till klimatmålen och därmed skapa en ökad tydlighet av vad som görs i förhållande till vad som behöver göras.
- Forskarrådet för Västra Götalands Klimatomställning har i tidigare rapporter betonat behovet av att skapa en vision och tydlighet för den regionala klimatomställningens möjligheter. Det arbetet kan ytterligare förstärkas med att Västra Götalandsregionen och kommuner i länet tillsammans med forskning utvecklar former för att synliggöra framtiden genom gestaltning och berättelse, med målsättningen att nå ut till en bred allmänhet.
- Västra Götalandsregionen kan tillsammans med kommuner identifiera lämpliga platser i det offentliga rummet för att tillgängliggöra framtidsberättelser inför breda målgrupper inom allmänheten.

25. <https://www.climaginaries.org/>

Rekommendation 4

Våga satsa på kraftfulla och radikala åtgärder genom folklig förankring och stegvis uppskalning

För att nå Västra Götalands klimatmål till 2030 kommer det att krävas alltmer radikala klimatåtgärder som i olika omfattningar kommer att beröra och påverka invånarna i länet. Oavsett om det handlar om utökad produktion av fossilfri el eller minskat resande med bil i förmån för kollektivtrafik, gång eller cykel är invånarperspektivet centralt för att kunna formulera en mer ambitiös klimatpolitik. Stödet för omfattande och radikala klimatåtgärder ökar om allmänheten uppfattar dem som verkningsfulla, rättvisa och synergistiska med andra viktiga samhällsfrågor som jämlikhet, hälsa, grönare städer och nya arbetstillfällen. Kraftfulla och radikala klimatåtgärder behöver förankras i befolkningen och kunna uppvisa effektivitet – det vill säga att åtgärder har en betydande effekt i förhållande till ett tydligt syfte och ändamål. Det kan åstadkommas stegvis, där radikala åtgärder testas in mindre skala, utvärderas och senare skalas upp i omfattning.

Som nämnts tidigare finns det en utbredd oro för framtida klimatförändringar och ett brett stöd för en ambitiös klimatpolitik som möter samhällets klimatmål. Västra Götalandsregionen och kommuner i länet kan stärka förtroendet för klimatpolitiken och öka acceptansen för mer omfattande och radikala klimatåtgärder genom att beakta pedagogik, rättviseaspekter och effektivitet i klimatarbetet.

Område?

Klimatåtgärder

Vem?

Västra Götalandsregionen och kommuner i länet

Motiv?

Undersök och skapa bättre förutsättningar för genomförandet av mer omfattande och radikala klimatåtgärder

- Klimatåtgärder som ger upphov till påverkan i invånarens liv och vardag kan initialt testas och demonstreras in mindre skala. Dessa bör utvärderas tillsammans med forskningen med avseende på att de levererar avsedd nytta, inte upplevs som orättvisa samt att syfte och avsikt kan kommuniceras enkelt och tydligt till invånare. Radikala och omfattande klimatåtgärder behöver förankras, både bland de som berörs direkt och i den bredare allmänheten.
- Västra Götalandsregionen och kommuner i länet bör kartlägga rättviseaspekter av klimatomställningen så att redan existerande orättvisor inte förstärks. Klimatpolitiken bör ta ökad hänsyn till omställningens vinnare och förlorare, kunna tydliggöra vilka som äger inflytande över beslutsfattande och identifiera utsatta grupper. Därigenom kan invånarens stöd för radikala klimatåtgärder stärkas.
- Västra Götalandsregionen och kommuner i länet bör se enskilda klimatåtgärder i ett större perspektiv där flera insatser kan påverka och samspela med varandra. Stödet kan stärkas genom att kombinera insatser parallellt eller i sekvenser, som till exempel att införa klimatåtgärder successivt och att möta upp åtgärder med attraktiva alternativ.
- Västra Götalandsregionen och kommuner i länet bör verka för ökad tydlighet och kommunikation i införandet av klimatåtgärder. Syften och avsedda effekter av klimatåtgärder ska kommuniceras tydligt till invånare samt synliggöra hur klimatåtgärder kan skapa andra positiva effekter som till exempel grönare städer, renare luft, minskat buller, förbättrad hälsa, nya arbetstillfällen, ökad jämlikhet och därmed bidra till Västra Götalands vision om det goda livet.

Rekommendation 5

Planera, skapa förutsättningar och våga prata om minskad konsumtion och färre transporter

De konsumtionsbaserade utsläppen i Västra Götaland skiljer sig inte nämnvärt från landet i övrigt, där merparten härstammar från transporter, livsmedel och boende. Utsläppen uppstår direkt från till exempel mobilitet och resande och indirekt i konsumtionen av varor och tjänster som produceras i Sverige eller importeras. En minskning av de konsumtionsbaserade utsläppen är en komplex utmaning och berör frågor om livsstil, beteende, konsumtionsmönster, energi- och transportsystem samt incitamentsstrukturer och normer i samhället. I förhållande till Västra Götalands mål för dessa utsläpp är det grundläggande att sträva efter minskad materiell konsumtion så som rött kött och färre flygresor samt en mer varsam hantering av naturresurser genom ökat delande, återanvändning, återvinning och införskaffande av produkter med högre hållbarhet.

Forskningsprogrammet *Mistra Sustainable Consumption*²⁶ har en bred ansats för att bygga ny kunskap för hur de svenska konsumtionsbaserade utsläppen kan minska. Övergripande har programmet kunna visa att det är möjligt att minska utsläppen från svenskarnas konsumtion av mat, heminredning och resande med upp till 40 procent inom befintliga system, att styrmedel för hållbar konsumtion ökar om de uppfattas som rättvisa och riktas mot företag, att minskad materiell konsumtion och arbetstidsförkortning kan ge ökat välbefinnande samt att miljöargument inte är det bästa argumentet för minskad materiell konsumtion utan snarare budskap som utgår från hur det kan förenkla livet.

Område?

Konsumtionsbaserade utsläpp

Vem?

Västra Götalandsregionen och kommuner i länet

Motiv?

En minskning av de konsumtionsbaserade utsläppen vilar på att invånare ges rätt förutsättningar

En hållbar konsumtion behöver inriktas mot att skapa en normförskjutning i förmån för återbruk, andrahandsmarknader och våga prata om vad som kännetecknar 'det goda livet'. Västra Götalandsregionen har tillsammans med länets kommuner en nyckeluppgift att underlätta för invånare att agera mer hållbart i praktiken genom att förebygga avfall, tillhandahålla platser för delning och reparationer, uppmuntra till lokala upplevelser istället för långväga resor, skapa konsumtionsfria miljöer, lyfta fram kultur och öka medvetenheten för hur minskad konsumtion kan gynna hälsa och välmående.

- Kommuner i länet behöver säkerställa att samhällsplaneringen främjar och underlättar minskat behov av resor och transporter samt att den stödjer nödvändig infrastruktur för återvinning och återanvändning.
- Kommuner i samspel med lokala civilsamhället bör verka för konsumtionsfria miljöer och stötta (utan att ta över) de gräsrotsinitiativ som redan pågår för återbruk, reparationer och andrahandsmarknader.
- Västra Götalandsregionen och kommuner kan föra dialog inom de egna organisationerna och tillsammans med invånare enas om vad ett gott liv kan vara bortom det materiella.
- Länet kommuner bör tillsammans med Västra Götalandsregionen verka för att det tas ett inriktningsbeslut som syftar till att inte upplåta mark till aktiviteter som syftar till ökad konsumtion, och då speciellt köpcenter.

26. <https://www.sustainableconsumption.se/>

Rekommendation 6

Föregå med gott exempel till inspiration för andra

D Den offentliga sektorn i Västra Götaland inklusive den kommunala förvaltningen och de kommunala bolagen är stora arbetsgivare och sysselsätter omkring en tredjedel av alla förvärvsarbetare i länet. Sammantaget utgör den offentliga sektorns verksamheter en betydelsefull andel av de totala konsumtionsbaserade utsläppen. Hur det offentliga konsumenterna har således en omedelbar betydelse för de konsumtionsbaserade utsläppen och en indirekt påverkan genom att sätta normen för invånare och andra organisationer i länet. Offentlig upphandling, investeringar, transportinköp, energieffektivisering i lokaler, elanvändning, återanvändning och återbruk, pendling, resepolicy och livsmedel är alla viktiga områden där kommuner och Västra Götalandsregionen kan agera med högt ställda klimatkrav inom de egna verksamheterna.

Område?

Konsumtionsbaserade utsläpp

Vem?

Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, kommuner och kommunala bolag

Motiv?

Offentlig sektor kan utveckla praxis för hållbar konsumtion och bli ett föredöme för andra organisationer

Västra Götalandsregionen har tillsammans med kommuner i länet en uppgift att minska de egna konsumtionsbaserade utsläppen för att nå uppställda klimatmål, och dessutom en viktig roll att föregå med gott exempel och därmed kunna påverka och styra sociala normer mot hållbar konsumtion, till inspiration för invånare och andra organisationer.

- Västra Götalandsregionen och kommuner i länet bör prioritera uppgiften att minska de egna konsumtionsbaserade utsläppen. Uppställda interna mål behöver konkretiseras inom de egna verksamheterna med tydlighet för hur alla enheter ska bidra. Arbetet behöver löpande följas upp och kommuniceras utanför den egna verksamheten till inspiration för andra.

Rekommendation 7

Inkluderande samrådsprocesser nyckel till lokal acceptans för ny el-infrastruktur

Elanvändningen i Västra Götaland är betydligt högre än elproduktionen, totalt används omkring 18 TWh årligen, varav det produceras cirka 5 TWh el i länet. Den pågående elektrifieringen inom industri- och transportsektorerna gör att elanvändningen kommer att öka ytterligare. Uppskattningar av RISE²⁷ pekar på att efterfrågan på el kan öka till över 30 TWh till år 2030 och mer än tredubblas till 2045 (57 TWh). Även om siffrorna är osäkra så är det tydligt att framförallt industrins omställning är beroende av en kraftig utbyggnad av eltilförseln.

För att möta det ökade elbehovet har vindkraften en nyckelroll, såväl på kort som medellång sikt. Men utbyggnaden av vindkraftsparker är märkbar för individer som bor och vistas i närheten – turbinerna är höga och förändrar landskapsbilden samt ger upphov till visst buller i dess närmaste omgivning. Även havsparker påverkar visuellt samt kan komma i konflikt med andra intressen som fiskerinäringen och Försvarmakten. Det finns även ett stort intresse för att bygga solcellsparker. Vid all utbyggnad – av elnät, solcellsparker och vindkraft – kommer det finnas målkonflikter. Det är därför viktigt att Västra Götalandsregionen tillsammans med andra aktörer bidrar till att lösa upp eller minska dessa.

Studier har visat att värdet på fastigheter kan påverkas negativt av vindkraftverk i dess närhet²⁸, vilket även gäller för närhet till elnät och solcellsparker. Ofta uppfattas vindkraftsetableringar av närboende som att de skapar nytta för nationella eller internationella aktörer eller till få lokala markägare men utan andra tydliga vinster för det lokala. Dessa faktorer kan ge upphov till lokalt motstånd för etablering av vindkraft, vilket kan resultera i konflikter mellan samhällets mål, näringslivsintressen och lokala perspektiv. Denna problematik kan även påverka dragning av nya elnät och solcellsparker.

Samtidigt kan Västra Götalandsregionen och flera av dess kommuner sägas vara föregångare när det gäller att skapa förutsättningar för elektrifieringen. Ett pågående initiativ är *Kommunernas elektrifieringsresa*²⁹, där kommuner kan söka stöd för planering av elnätsfrågor eller förnybar elproduktion. Bland annat kan Västra Götalandsregionen ta upp till 50 procent av externa kostnader för framtagande av styrdokument som behandlar elnätsfrågor och/eller syftar till att öka förnybar elproduktion. Ett annat viktigt initiativ är *ACCEL*³⁰ som är en samverkansarena för snabbare elnätsutveckling i Västra Götaland. Det drivs gemensamt av Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen och Svenska

Område?

Lokal acceptans för vindkraft

Vem?

Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen, kommuner och vindkraftsexploaterer

Motiv?

Skickligt utförda samrådsprocesser kan stärka den lokala acceptansen för el-infrastruktur

Kraftnät. Det finns också en överenskommelse inom Västra Götalandsregionen, kommunalförbunden, länsstyrelsen och de västsvenska industrierna om en målbild för ytterligare 15 TWh regional elproduktion till 2030.³¹

- Västra Götalandsregionen bör fortsätta men även förstärka initiativ för att skapa förutsättningar för ökad elproduktion och samtidigt säkerställa att acceptans erhålls för satsningarna på vindkraft och där elnätet behöver förstärkas.
- Det bör avsättas medel för att säkerställa att samrådsprocesserna för både vind, solcellsparker och elnät blir lyckosamma och att erfarenheter från lyckade och mindre lyckade samrådsprocesser tas till vara. Vid etablering av ny elproduktion samt förstärkning av elnätskapaciteten är det viktigt att:
  - I samrådsprocesser förse närboende och andra lokala målgrupper med relevant information och föra en öppen diskussion om hur den lokala nyttan kan stärkas.
  - Det behöver finnas en tydlig avvägning av vilka intressen som står mot varandra och i vilken utsträckning ökad elproduktionskapacitet även kan gynna det lokala genom nya industrietableringar och arbetstillfällen.
  - En öppen och transparent dialog inom ramen för samrådsprocesser som inkluderar de lokala perspektiven och adresserar de närboendes farhågor är nödvändigt för att stärka den lokala acceptansen.
- De olika aktörer och intressenter som deltar i en samrådsprocess och/eller yttrar sig över ansökan om vindkraftsetablering eller nätutbyggnad bör aktivt och konstruktivt bidra till processen, exempelvis genom att lyfta förslag på alternativa vägar eller kompensatoriska åtgärder som skulle kunna möjliggöra bifall för det aktuella projektet. VGR bör i samarbete med Länsstyrelsen verka för främjandet av ett sådant förfarande.

27. RISE (2024). Behovsanalys av elanvändning, produktion och distribution i Västra Götaland på kort och lång sikt, Rapport: P120009:01

28. Hans Westlund och Mats Wilhelmsson (2021). The Socio-Economic Cost of Wind Turbines: A Swedish Case Study.

29. <https://www.energi.kontorvast.se/sv/elektrifiering/elektrifieringsresan/>

30. <https://www.vgregion.se/regional-utveckling/regional-utvecklingsstrategi/kraftsamlingar/elektrifiering/eldistribution/accel/>

31. *Framtidens elförsörjning i Västra Götaland*, En rapport från samverkansplattformen ACCEL (Västra Götalandsregionen, Länsstyrelsen Västra Götaland, Svenska Kraftnät), 2024. Se även [beslut 2024-09-16](#).

Forskarråd för Västra Götalands klimatomställning

Forskarrådet för Västra Götalands klimatomställning är oberoende och uppdraget är att följa upp klimatarbetet i länet, identifiera åtgärder som kan driva på omställningsarbetet och rekommendera vad som behöver göras av aktörerna i Västra Götaland för att minska klimatutsläppen i den takt som krävs.

Frances Sprei, *Ordförande*
Biträdande Professor vid Institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap, Chalmers tekniska högskola

Sverker Jagers, *Vice ordförande*
Professor vid Statsvetenskapliga institutionen, Göteborgs universitet

Cecilia Bergstad, *Ledamot*
Docent vid Psykologiska institutionen, Göteborgs universitet

Hans Hellsmark, *Ledamot*
Docent vid Institutionen för teknikens ekonomi och organisation, Chalmers tekniska högskola

Filip Johnsson, *Ledamot*
Professor vid Institutionen för rymd-, geo- och miljövetenskap, Chalmers tekniska högskola

Annika Nilsson, *Ledamot*
Docent vid Juridiska institutionen, Uppsala universitet

Anders Ahlbäck, *Sekreterare och huvudförfattare*
Wexus – West Sweden Nexus for Sustainable Development